

či samo s namjerom da se sporna stajališta i mišljenja bolje osvijetle, pozdravili bismo njegov članak u »Jeziku« kao prilog raščišćavanju ovog aktualnog terminološkog problema, za što se i sami zalažemo i s kojim ciljem smo i objavili njemu toliko nepoćudan prilog. Osobito zato što su o navedenim riječima podijeljena mišljenja stručnjaka — jezikoslovaca i ekologa.

Međutim, R. Kalmeta je neskriveno tendenciozan kad »jezikoznanstvenu argumentaciju« članka u »Školskim novinama« svodi na razinu »Biltena Republičke konferencije SSRN Hrvatske« i formulacije o »većini naših ljudi« koji riječ *okolina* upotrebljavaju u ekološkom značenju te kad »Školskim novinama« podmeće težnju propagiranja jezične prakse koja nije u duhu hrvatskog književnog jezika. S tim se, čini se, slaže i uredništvo »Jezika« jer članak objavljuje kao redovni prilog u glavnom dijelu časopisa u kojem se objavljuju stručne i znanstvene rasprave. Za to, međutim, nema nikakva opravdanja. R. Kalmeta nije uspio dokazati da riječ *okolina* nije danas i ekološki naziv, a pogotovo je neprihvatljiva njegova tvrdnja da je u toj upotrebi promašena sa stajališta hrvatskog književnog jezika.

Osobito upada u oči prešućivanje imena autora spornog članka u »Školskim novinama« — dra Ivana Brabeca, inače stalnog jezičnog suradnika lista čiji znanstveni ugled ne treba posebno dokazivati. Slučajna ili ne, ta činjenica usmjerava oštricu »odgovornosti« i kritike na uredništvo »Školskih novina«, pa se otuda ono i smatralo pozvanim za ovaj odgovor »Jeziku«, dok je dr Ivan Brabec svoj odgovor objavio u »Školskim novinama« hr. 9/1979.

Uzimajući u obzir ugled »Jezika« kao znanstvenog časopisa, ali i ugled »Školskih novina« i rubrike »Čovjekova okolina i obrazovanje« (koju, usput rečeno, uređuje posebna redakcija u kojoj su i dva vanjska suradnika, potvrđena stručnjaka za ekološka pitanja), koji je u »Jeziku«, smatramo, neopravdano doveden u pitanje, ne možemo a da se ne čudimo uredništvu »Jezika« što

je pristalo da ovom ozbiljnom problemu pristupi na način koji je ponudio Ratimir Kalmeta. Suvremena jezična praksa, naime, puna pojava i procesa koji relativiziraju tradicionalnu jezičnu komunikaciju, prebogato je područje rada za sve one koji u dobroj namjeri žele pridonijeti znanstvenom osmišljavanju te prakse. Zašto je uredništvo »Jezika« upotrijebilo autoritet znanstvenog časopisa da ospori jedno takvo nastojanje prihvativši metodu koja nije i ne može biti u interesu znanosti?

S obzirom na to da se u »Jeziku« izriječkom navode samo »Školske novine« (odnosno rubrika »Čovjekova okolina i obrazovanje«) te radi objektivne obaviještenosti čitalaca »Jezika« zahtijevamo da umjesto svakog drugog odgovora objavite priloženi osporeni tekst dra Ivana Brabeca iz »Školskih novina« br. 29/1978 (s čime je i on suglasan) te ovo pismo.

Na kraju, mislimo da bi uredništvo »Jezika« s obzirom na ulogu časopisa u hrvatskoj jezičnoj znanosti i kulturi, trebalo, potaknuto ovom situacijom, da osigura opširniju znanstvenu argumentaciju o problematiziranim ekološkim nazivima, tj. da o tome objavi mišljenja eminentnih stručnjaka, i to ne samo jezikoslovaca nego i ekologa i drugih koji o tome mogu govoriti autoritativno. Rasprava o tome mogla bi donijeti znanstveno potkrijepljen dogovor o ekološkim nazivima u hrvatskom književnom jeziku, što bi s obzirom na sadašnje neujednačenosti bio krupan doprinos suvremenoj jezičnoj kulturi, a i samoj ekološkoj znanosti koja se naglo razvija. Dakako, u svemu tome trebalo bi poštovati činjenicu da je ekologija mlada znanost i da za njene pojmove ne bi trebalo tražiti potvrde u jeziku prošlog stoljeća (kao što to čini Ratimir Kalmeta).

U Zagrebu, 26. veljače 1979. godine.

Za uredništvo »Školskih novina« i rubrike »Čovjekova okolina i obrazovanje«: zamjenik glavnog i odgovornog urednika

Mr Ante Bežen

O PRETHODNA DVA ČLANKA

Od direktora Novinsko-izdavačke radne organizacije »Školska knjiga« dobili smo dopis, a od zamjenika glavnog i odgovornog urednika »Školskih novina« članak koje donosimo u cijelosti. Mislimo da je uz te tekstove potrebno reći nekoliko riječi.

1. »Jezik« je časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika i zato je normalno da se na stranicama našega časopisa raspravlja i o normi književnoga jezika, iznose stručna mišljenja o onome što književnom normom jest ili se daju prijedlozi što bi normom trebalo postati. Suradnici »Jezika« slobodno iznose svoja gledišta o pojedinim problemima jezične norme. Autoritet ne stječu samim sudjelovanjem u »Jeziku« nego uvjerljivošću ponuđenih argumenata.

2. Ratimir Kalmeta poslao je »Jeziku« članak pod naslovom »Imenice *okolina*, *okolica* i *okolih* u zemljopisnom znanstvenom jeziku«. To je njegovo pravo. Pravo je i uredništva »Jezika« da odluči hoće li poslani članak objaviti ili ne. To pravo imaju, naravno, i »Školske novine« kad dobiju koji članak. Smatrali smo da je dobro čuti što o nazivima *okolina-okolica-okolih* misli, na primjer, jedan geograf. Radili smo dakle upravo ono što nam sada, tobože kao novo, predlažu »Školske novine«.

3. Može uredništvo »Školskih novina« smatrati nestručnima Kalmetina objašnjenja u spomenutom članku, ali ne bi smjelo Kalmetino mišljenje poistovjećivati sa stavom uredništva »Jezika«. Kad bi, naime, tko na temelju same činjenice da je što objavljeno u »Školskim novinama« smatrao to i stavom uredništva, moglo bi mu se reći da nije korektan.

4. Čudan je postupak uredništva »Školskih novina« i po tome što, prvo, čak za *ah t i je va* od nas da objavimo — u »Školskim novinama« već objavljen — članak Ivana Brabeca i, drugo, što ga uopće ne »prilaže« iako to navodi.

5. Uredništvo se »Jezika« slaže s uredništvom »Školskih novina« da bi oba časo-

pisa trebala osigurati »opširniju znanstvenu argumentaciju o problematiziranim ekološkim nazivima« u kojoj bi se mogla objaviti »mišljenja eminentnih stručnjaka, i to ne samo jezikoslovaca nego i ekologa i drugih koji o tome mogu govoriti autoritativno«. Zato smo i objavili Kalmetin članak, stavljajući tako stranice »Jezika« na raspolaganje različitim mišljenjima.

6. U znanstvenoj se metodologiji ne miješa proučavanje pojedinih jedinica s proučavanjem odnosa između jedinica. Ekologija je nova, mlada znanost prvenstveno po tome što proučava nove odnose između čovjeka i prirode koja ga okružuje. Jedinice toga odnosa, tj. čovjek i priroda koja ga okružuje, nisu novi pojmovi; zato su i nazivi za njih relativno stari u svakom jeziku. Nije stoga čudo što Ivan Brabec i uredništvo »Školskih novina« za jednu od jedinica spomenutoga odnosa upotrebljavaju riječ *okolina*, iako je ona potvrđena čak u 14. stoljeću. Tko posegne za tako starom riječi, ne bi trebao predbacivati onomu tko za isti pojam traži »potvrde u jeziku prošlog stoljeća«.

A o samom problemu bit će govora u jednom od idućih brojeva našega časopisa.

Za uredništvo »Jezika«
Milan Moguš

RJEČNIK SREDNJOVJEKOVNOGA LATINSKOG JEZIKA NA PODRUČJU JUGOSLAVIJE

Lexicon Latinitatis medii aevi Iugoslaviae, I—II, Zagrabiae 1973—1978, Ed. Academiae scientiarum et artium Slavorum meridionalium

Iako je riječ o latinskom rječniku, dužnost mi je, i to vrlo ugodna, predstaviti ga čitateljima našeg časopisa, jer sadržava i neke slojeve koji su nadasve zanimljivi za slavistiku, posebice za povijest hrvatskog jezika.

Prema zamisli Međuakademijskog odbora triju akademija, Jugoslavenske, Slovenske i

Srpske, uz nekoliko je vanjskih suradnika i urednika pripremila i obradila ovaj rječnik glavna redakcija u sastavu V. Gortan, Z. Herkov i, kao predsjednik, M. Kostrenčić. Od izvora za rječnik upotrijebljeni su tiskom objavljeni statuti, notarske knjige, urbari, listine, povijesni i povijesno-pravni spisi itd., od najstarijih pisanih spomenika na našem tlu, dakako golemom većinom s hrvatskog područja, do god. 1500.

Rječnik ima dva sveska formata velike četvrtine, s ukupno 1362 dvostupačne stranice i 25.000 obrađenih riječi. Valja reći i to da se ovaj rječnik, što se tiče fonda latinskih riječi klasičnoga latinskoga, nadopunjuje s našim do danas najvećim, Divkovićevim *Latinsko-hrvatskim rječnikom* (Zagreb, 1900, II. izd., ima oko 20.000 riječi) tako da su u *Lexicon Latinitatis medii aevi Jugoslaviae* unesene samo one riječi klasičnog podrijetla, kojih nema u Divkovića, i one, koje Divković ima, ali im je u srednjem vijeku promijenjeno značenje.

Temeljni je dojam koji ostavlja ovo djelo: dosljednost u pristupu i obradbi građe, preciznost i funkcionalnost u isticanju svih grafija pojedinih riječi i potvrda za njih, istančana razlučenost značenja riječi. Svaka je riječ protumačena dvojako: na klasičnom latinskom i na hrvatskom, pa je time Rječnik podjednako upotrebljiv za našu i za međunarodnu znanstvenu javnost. Kod svake je potvrde uz natuknice naveden izvor i točna godina (ili stoljeće) njegova nastanka. Time su kronološki rasponi javljanja i rasprostranjenosti neke riječi sasvim jasno dani. Dodajmo tomu da su sve grafije iste riječi, kad god ih ima različitih, navedene svaka na svojem abecednom mjestu i uputnicom upućene na temeljni oblik kojega se riječ tumači i obrađuje.

Izvanredna je zamisao — a to nas sada ovdje najviše zanima — što su autori u rječnik unijeli iz ekscerpiranih izvora i sve riječi hrvatske (srpske) ili hrvatskog (srpskog) podrijetla, bez obzira jesu li u izvornom obliku ili manje-više latiniziranom, poprimivši i latinsku deklinaciju. Takvih riječi ima 784, ako sam ih dobro pobrojio iz popisa u dodatku na kraju II. sveska, gdje su posebno

još skupljene i slovenske riječi ili slovenskog podrijetla, riječi iz mletačkog dijalekta ili njegova podrijetla, zatim mađarske, njemačke, francuske, grčke, turske, arapske ili perzijske, hebrejske. Kad kažem da su hrvatske riječi u izvornom obliku, valja imati na umu da je samo mali broj riječi zabilježen u obliku koji po glasovnoj ili obličnoj strukturi, pa nerijetko i značenjem, nije izmijenjen. No to je u biti isto, čak je raznovrsnost grafija, u nekih riječi vrlo obilna, samo dobrodošla komponenta za bogatiju mogućnost uspoređivanja.

Naveo bih bar nekoliko natuknica toga tipa, s temeljnim grafijskim oblikom, godinom izvora i današnjom grafijom ili objašnjena značenja ako nije očito. Evo ih: *banovština* (god. 1344, varijantne grafije i oblici: banoscha, banoschina, banschyna), *bernestra* (1256, znač.: brnistra), *čalus* (1318, i grafija: scial, znač.: žal), *cravavi* (1284, znač.: krvavi), *crisanach* (1388, znač.: vrsta križem označena novca), *dub* (1106), *dubrava* (1312), *gonay* (1293, mnogo grafija i dosta latiniziranih oblika), *grebeniča* (1321, dosta grafija, među njima i: gribenica, gerbenizza, znač.: sađenica, položnica (loze), *gromacha* (1301, dosta grafija i oblika, među njima: grumacia, grumačus), *klanyecz* (1457), *kuhar* (1459), *kypar* (1382), *kyzelyna* (1445, znač.: kiselja jabuka / drvo), *mega* (1268, još varijant, grafije: mege, megye, meja, meia), *meiu* (1454, znač.: među), *pecleni* (1472) *raschrizje* (1474), *sfoita* (1331, znač.: svojta, dionici), *studenaz* (1249, v. i grafije: studenaç, studeneç), *vinotoc* (1066/67, znač.: vino-toča), *voischina* (1436, ostale grafije: voyscina, woyschyna, vostyna, znač.: vojna dužnost, otkup vojne dužnosti), *voscar* (1375, i dosta grafija, među njima: voschyar, vosgyar), *vrasda* (1272, 1394, znač.: vražda, krvna osveta), *vratarina* (1274), *vulicza* (1341), *zavod* (1191, znač.: obilaženje i bilježenje meda posjeda), *zavoius* (konac 12. st., latiniz. oblik za: zavoj), *zelemen* (1343, znač.: sljeme, bilo), *zreda* (14. st., znač.: red, stado, črijeda), itd.

Ako kažemo da gornje i sve ostale hrvatske riječi, zajedno sa svima slovenskim, talijanskim, mađarskim i dr., što ih nalazimo